

AUDITORLIK XULOSASI VA HISOBOTLARI: SHAKLLARI VA MAZMUNI

Zaripova Sayohat Zafarovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobi va audit kafedrası asessenti

Xolmurodov Alisher ,

Alimov Timur

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Iqtisodiyot fakulteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada auditorlik faoliyatining yakuniy hujjatlari hisoblangan auditorlik xulosasi va auditorlik hisobotining mohiyati, shakllari hamda mazmuni tahlil etilgan. Auditorlik xulosasining turlari, ularni tuzish asoslari hamda auditorlik hisobotining foydalanuvchilar uchun ahamiyati yoritib berilgan. Tadqiqot O'zbekiston Respublikasining "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonuni va Xalqaro audit standartlari (ISA) asosida olib borilgan. Maqola auditorlar, buxgalterlar va iqtisodiyot yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: auditorlik xulosasi, auditorlik hisobotlari, xalqaro audit standartlari, moliyaviy hisobot, auditorlik tekshiruvi, ishonchlilik.

Аннотация: В данной статье проанализированы сущность, формы и содержание аудиторского заключения и аудиторского отчёта как итоговых документов аудиторской деятельности. Освещены виды аудиторских заключений, основания их составления, а также значение аудиторского отчёта для пользователей. Исследование проведено на основе Закона Республики Узбекистан «Об аудиторской деятельности» и Международных стандартов аудита (ISA). Статья имеет практическую значимость для аудиторов, бухгалтеров и студентов, обучающихся по экономическим направлениям.

Ключевые слова: аудиторское заключение, аудиторские отчёты, международные стандарты аудита, финансовая отчётность, аудиторская проверка, достоверность.

Abstract: This article analyzes the essence, forms, and content of the auditor's opinion and the audit report as final documents of audit activity. The types of audit opinions, the grounds for their preparation, as well as the significance of the audit report for users are discussed. The study is based on the Law of the Republic of Uzbekistan "On Auditing Activity" and International Standards on Auditing (ISA). The article is of practical importance for auditors, accountants, and students studying in the field of economics.

Keywords: *audit opinion, audit reports, International Standards on Auditing, financial statements, audit, reliability.*

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar faoliyatining barqarorligi va rivojlanishi, avvalo, moliyaviy axborotlarning ishonchliligi va shaffofligiga bevosita bog'liqdir. Moliyaviy hisobotlar korxonaning moliyaviy holati, moliyaviy natijalari hamda pul oqimlari to'g'risida umumlashtirilgan axborotni taqdim etuvchi asosiy manba bo'lib, ulardan investorlar, kreditorlar, davlat organlari, soliq idoralari va boshqa manfaatdor tomonlar faol foydalanadilar. Ushbu foydalanuvchilar tomonidan to'g'ri va oqilona iqtisodiy qarorlar qabul qilinishi moliyaviy hisobot ma'lumotlarining haqqoniyligi va xolisligiga chambarchas bog'liq. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, korxona rahbariyati tomonidan tayyorlangan moliyaviy hisobotlar doimo xolis va xatosiz bo'lavermaydi. Bu holat manfaatlar to'qnashuvi, axborot assimetriyasi va nazorat mexanizmlarining yetarli emasligi bilan izohlanadi. Ana shunday sharoitda moliyaviy hisobotlarning mustaqil baholanishi, ya'ni auditorlik tekshiruvi muhim ahamiyat kasb etadi. Auditorlik faoliyati moliyaviy axborotga bo'lgan ishonchni oshirish, iqtisodiy xavflarni kamaytirish hamda bozor ishtirokchilari o'rtasida shaffoflikni ta'minlashga xizmat qiladi. Auditorlik tekshiruvining asosiy yakuniy natijalari auditorlik xulosasi va auditorlik hisoboti hisoblanadi. Auditorlik xulosasi auditorning moliyaviy hisobotlar yuzasidan bildirgan rasmiy va professional fikrini ifodalasa, auditorlik hisoboti tekshiruv jarayonida aniqlangan kamchiliklar va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalarni o'z ichiga oladi. Ushbu maqolada auditorlik xulosasi va auditorlik hisobotlarining mazmuni, shakllari, ahamiyati hamda ularning moliyaviy hisobotlar ishonchliligini ta'minlashdagi o'rni IMRAD formati asosida yoritiladi.

Mazkur tadqiqot jarayonida auditorlik faoliyatiga oid nazariy va uslubiy manbalar, xalqaro audit standartlari hamda amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi. Tadqiqotda ilmiy bilishning mantiqiy tahlil va sintez, taqqoslash, umumlashtirish va tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi. Xususan, Xalqaro audit standartlarining 700-sonli "Moliyaviy hisobotlar bo'yicha fikr bildirish va xulosa tuzish", 705-sonli "Auditorlik xulosasini modifikatsiyalash" hamda 706-sonli "E'tibor qaratiladigan holatlar va boshqa masalalar bandlari" standartlari asos qilib olindi. Shuningdek, auditorlik xulosasi va auditorlik hisoboti tushunchalarining mazmuni o'zaro taqqoslab o'rganildi, ularning foydalanuvchilari va maqsadlaridagi farqlar aniqlashtirildi. Tadqiqot davomida O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini tartibga soluvchi qonunchilik hujjatlari ham inobatga olindi. Ushbu metodologik yondashuv auditorlik hujjatlarining ahamiyatini har tomonlama yoritish imkonini berdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, auditorlik xulosasi auditorlik tekshiruvining eng muhim yakuniy hujjati bo'lib, auditor tomonidan moliyaviy hisobotlarning belgilangan standartlarga muvofiqligi va ishonchliligi yuzasidan bildirilgan rasmiy fikrni ifodalaydi. Auditorlik xulosasi moliyaviy hisobot foydalanuvchilari uchun

asosiy ishonch manbai bo'lib xizmat qiladi va ularning iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro audit standartlariga muvofiq auditorlik xulosasining bir nechta shakllari mavjudligi aniqlandi. Ijobiy auditorlik xulosasi moliyaviy hisobotlar barcha muhim jihatlari bo'yicha standartlarga mos kelgan hollarda beriladi va eng ishonchli xulosa shakli hisoblanadi. Cheklangan auditorlik xulosasi ayrim kamchiliklar mavjud bo'lsa-da, ular umumiy moliyaviy hisobotning haqqoniyligiga jiddiy ta'sir ko'rsatmagan holatlarda taqdim etiladi. Salbiy auditorlik xulosasi moliyaviy hisobotlarda muhim va keng qamrovli buzilishlar aniqlanganda bildiriladi hamda foydalanuvchilar uchun yuqori darajadagi xavfni anglatadi. Auditorlik xulosasidan bosh tortish esa auditor yetarli va ishonchli dalillar to'play olmagan hollarda qo'llaniladi. Tadqiqot davomida auditorlik hisoboti auditorlik xulosasidan mazmunan va maqsad jihatidan farq qilishi aniqlandi. Auditorlik hisoboti auditorlik tekshiruvining batafsil natijalarini, aniqlangan xatoliklar va qonunbuzarliklarni, ichki nazorat tizimining holatini hamda moliyaviy hisobotni yaxshilash bo'yicha tavsiyalarni o'z ichiga oladi. Ushbu hujjat asosan korxona rahbariyati uchun mo'ljallangan bo'lib, boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim axborot manbai hisoblanadi.

O'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatadiki, auditorlik xulosasi va auditorlik hisobotlari bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy axborot ishonchliligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Auditorlik xulosasi orqali tashqi foydalanuvchilar korxonaning moliyaviy holati to'g'risida xolis va mustaqil fikrga ega bo'ladilar. Bu esa investitsiya muhitini yaxshilash, kreditlash jarayonlarini soddalashtirish hamda moliyaviy xavflarni kamaytirishga xizmat qiladi. Auditorlik hisoboti esa ichki boshqaruv samaradorligini oshirishda alohida ahamiyatga ega. Unda keltirilgan tavsiyalar korxonalarga ichki nazorat tizimini mustahkamlash, hisob siyosatini takomillashtirish va moliyaviy intizomni kuchaytirish imkonini beradi. Shu bilan birga, auditorlik xulosasi va hisoboti o'rtasidagi aniq farqlarning mavjudligi auditorlik faoliyatining shaffofligi va samaradorligini oshiradi. Xalqaro audit standartlariga qat'iy rioya etish auditorlik sifatini oshirish bilan birga, milliy auditorlik tizimini xalqaro amaliyotga yaqinlashtiradi. O'zbekiston sharoitida auditorlik xulosalari va hisobotlarini to'g'ri va standartlarga muvofiq rasmiylashtirish moliyaviy hisobotlarga bo'lgan ishonchni kuchaytiradi hamda bozor iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, auditorlik xulosasi va auditorlik hisoboti auditorlik faoliyatining eng muhim va ajralmas natijalari hisoblanadi. Auditorlik xulosasi moliyaviy hisobot foydalanuvchilari uchun ishonchli axborot manbai bo'lsa, auditorlik hisoboti korxona rahbariyati uchun boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ularning to'g'ri va xalqaro standartlarga muvofiq shakllantirilishi moliyaviy axborotlarning shaffofligi va ishonchliligini oshiradi.

Auditorlik faoliyatini rivojlantirish va xalqaro standartlarga moslashtirish
O'zbekistonda bozor iqtisodiyotining yanada barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.
2. Xalqaro audit standartlari (ISA 700, 705, 706).
3. Turumova D.A. (2023). Auditorlik tekshiruvining nazariy va amaliy jihatlari.
4. Abdumannonovna T.D. (2023). Auditorlik faoliyatida muhimlik darajasi.
5. Arens A., Elder R., Beasley M. Auditing and Assurance Services.

